

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 16 febr. 1915 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående användande i vissa fall av proportionellt valsätt vid val till skolråd samt gemensamt kyrko- och skolråd.

Närvarande: herrar Edén, Bellinder, K. J. Ekman*, Mannheimer, von Geijer*, Olof Olsson*, von Bahr, von Zweigbergk, greve Alexander Hamilton, Hallberg*, Gullberg, Larsson i Västerås, Räf, Waldén, Beckman, Ericsson i Vallsta*, Hallén, Jönsson i Slätåker*, Sterne och Andersson i Höckerum.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 10, har herr *Hallén* hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära framläggande av förslag till sådana ändringar i lagen om kyrkoråd och skolråd av den 21 mars 1862, att val till skolråd samt gemensamt kyrko- och skolråd må under vissa förutsättningar kunna förrättas enligt proportionell valmetod».

Rörande de skäl, som motionären åberopat till stöd för sin hemställan, hänvisas till motionen.

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 5 saml. 3 häft. (Nr 3.)

Utskottets
yttrande.

Genom 1909 års ändringar i våra grundlagar och kommunalförfattningar infördes det proportionella valsystemet vid val till riksdagens kamrar och utskott, till landsting och till stadsfullmäktige, varefter nämnda valsätt år 1913 utsträcktes att gälla även vid val av kommunalfullmäktige samt av vissa utskott och nämnder med helt eller väsentligen utredande uppgift inom landsting och stadsfullmäktige. Ifrågasvarande valsätt har sålunda, vad det kommunala livet beträffar, hitintills kommit till användning *dels* vid val *till* de representativa kommunala församlingarna, landsting, stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige, *dels ock* vid val *inom* förstnämnda två församlingar. Däremot förekommer alljämt uteslutande majoritetsval vid val av utskott och nämnder hos allmän rådstuga, kommunalstämma och kyrkostämma. Förevarande motion går därpå ut, att proportionellt valsätt skulle alternativt införas jämväl för visst val å kyrkostämma, nämligen för val av skolråd ävensom av gemensamt kyrko- och skolråd.

Utskottet vill icke förneka, att åtskilliga av de skäl, som föranlett det proportionella valsättets införande hos oss, kunna åberopas till stöd för dess utsträckande jämväl till nya områden. I sådan riktning pekar särskilt det obestriddliga förhållandet, att berörda valmetod medgiver en allsidigare och rättvisare representation av olika meningsskiftningar än majoritetsvalen. Å andra sidan kan det ej fördöljas, att det proportionella valsättet är behäftat med åtskilliga nackdelar, av vilka här särskilt komma i betraktande de praktiska svårigheter, den omgång och tidsutdräkt, varmed metodens tillämpning är förenad. Då följaktligen fördelar och olägenheter stå emot varandra, har det icke ansetts innebära någon orimlighet, att det proportionella valsättet kommit till användning vid somliga val, där antingen valens vikt ansetts påkalla systemets tillämpning i trots av de därmed förenade nackdelarna eller ock dessa senare ansetts vara jämförelsevis mindre framträdande, medan däremot i andra fall, då fördelarna icke funnits uppväga olägenheterna, majoritetsvalen bibehållits. Också torde den gränsreglering emellan de båda valsättens tillämplighetsområden, som för närvarande är gällande, ej bero på någon tillfällighet. Sålunda läser å ena sidan det förhållandet, att proportionellt valsätt är medgivet vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige, under det att så ej är fallet i fråga om liknande val å allmän rådstuga, kommunalstämma och kyrkostämma, till en del hava sin grund i den uppfattningen, att meningsmotsatserna inom förstnämnda församlin-

gar regelmässigt äro mer utpräglade än inom andra kommunala korporationer, vadan en proportionell representation där ansetts i högre grad än eljest påkallad. Men å andra sidan torde berörda åtskillnad i ej mindre mån vara förorsakad därav, att, medan det proportionella valsystemet utan avsevärdare olägenheter kan komma till utförande inom landsting och stadsfullmäktige, tekniska svårigheter framträda vid ett försök att bringa det till användning vid val i allmänhet å allmän rådstuga, kommunalstämma och kyrkostämma. I detta sammanhang må erinras därom, att det närmast var skäl av sistnämnda art, som år 1913 föranledde riksdagen att avslå Kungl. Maj:ts förslag, att jämväl å allmän rådstuga val till vissa utskott och nämnder skulle kunna ske proportionellt. I konstitutionsutskottets utlåtande påpekades nämligen, att den stadga, som, enligt vad Kungl. Maj:t föreslagit, skulle komma till användning och som i huvudsak överensstämde med gällande stadga om val till riksdagens utskott, icke kunde tillämpas vid val å allmän rådstuga, enär stadgans regler vore avfattade för sådana val, vid vilka varje väljande ägde allenast en röst, och dessutom förutsatte tvenne valförrättningar och tvenne röstsammanräkningar, nämligen dels för utseende av ordinarie ledamöter, dels för utseende av suppleanter.

Berörda av riksdagen framhållna svårigheter vid tillämpande av proportionellt valsätt vid val å allmän rådstuga gälla tydligen i lika grad beträffande val å kyrkostämma. Detta innebär med andra ord, att de förenklade bestämmelser, som befunnits användbara vid val inom representativa församlingar, där varje väljande har en röst och över huvud taget antalet röstande är relativt begränsat, icke kunna brukas vid ifrågavarande val, utan att det torde bliva nödvändigt att för desamma återgå till regler liknande dem, som för närvarande gälla för val till stadsfullmäktige (resp. kommunalfullmäktige) eller till landsting.

Vad vidkommer valen å kyrkostämma, liksom för övrigt även valen å kommunalstämma, tillkommer ytterligare en praktisk svårighet, nämligen den att finna någon myndighet, åt vilken kan överlämnas bestyret med valresultatens uträknande. Att lägga detta i stämmans egen hand lär er nämligen så mycket mindre kunna ifrågakomma, som, enligt vad nyss påvisats, röstsammanräkningarna måste försiggå i åtskilligt mer invecklade former än de, om vars tillämpning är fråga vid val inom landsting och stadsfullmäktige. Motionären har sökt lösa nämnda svårighet genom att föreslå sammanräkningarnas uppdragande åt veder-

börande länsstyrelse. Mot denna utväg resa sig emellertid, enligt utskottets mening, synnerligen starka betänkligheter, då därigenom länsstyrelsernas redan nu dryga arbetsbörda skulle kunna komma att ökas i en grad, varom man icke ens kan i förväg bilda sig något tillförlitligt omdöme. Ökningen bleve nämligen beroende på den omfattning, i vilken det proportionella valsättet faktiskt komme till användning vid skolrådsvalen. Om detta i större utsträckning bleve fallet, vilket åtminstone måste förutsättas såsom möjligt, så skulle uppenbarligen Konungens befallningshavandes tid bliva över hövan inkräktad genom dylika sammanräkningar.

Nu berörda synpunkter mana till iakttagande av stor varsamhet, då det ifrågasättes att föra det proportionella valsystemet in på det område, till vilket de av motionären åsyftade valen höra. I förevarande fall tillkommer ännu en omständighet. Av det ovan anförda torde framgå, att, liksom med avseende å det tekniska förfarandet för valens anordnande valen *till* de representativa församlingarna å ena sidan och valen av utskott, nämnder m. m. *inom* samma församlingar å andra sidan bilda två avgränsade grupper, så utgöra valen av delegationer å allmän rådstuga, kommunalstämma och kyrkostämma en tredje fristående grupp, som är tydligt skild från de två föregående, men inom vilken i stort sett enhetliga synpunkter i avseende å ordningen för valen torde få göras gällande. Under sådana omständigheter lärers näppeligen kunna anföras något hållbart skäl, varför, på sätt motionären föreslagit, proportionellt valsätt skulle införas å kyrkostämma för val till skolråd, medan exempelvis å kommunalstämma val av kommunalnämnd fortfarande skulle ske enligt majoritetsvalprincipen. Ävenledes måste uppmärksammas, att ovanberörda svårighet att finna sammanräkningsförrättare för ifrågavarande å stämma förrättade val stegras i samma mån, som antalet av de val ökas, vid vilka den proportionella metoden kan komma till användning. Utskottet finner ur båda dessa synpunkter riktigast, att, om över huvud taget det proportionella valsystemet skall utsträckas till val av förevarande huvudgrupp, utredningen av spörsmålet härom må verkställas i ett sammanhang. Att, såsom ett bifall till motionen skulle innebära, bryta ut en del av sagda spörsmål till behandling för sig kan utskottet icke förorda.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att herr Halléns ifrågavarande motion ej måtte
till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 februari 1915.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Reservation

av herrar *Larsson* i Västerås, *Waldén*, *Hallén* och *Sterne* emot viss
del av utskottets motivering.
